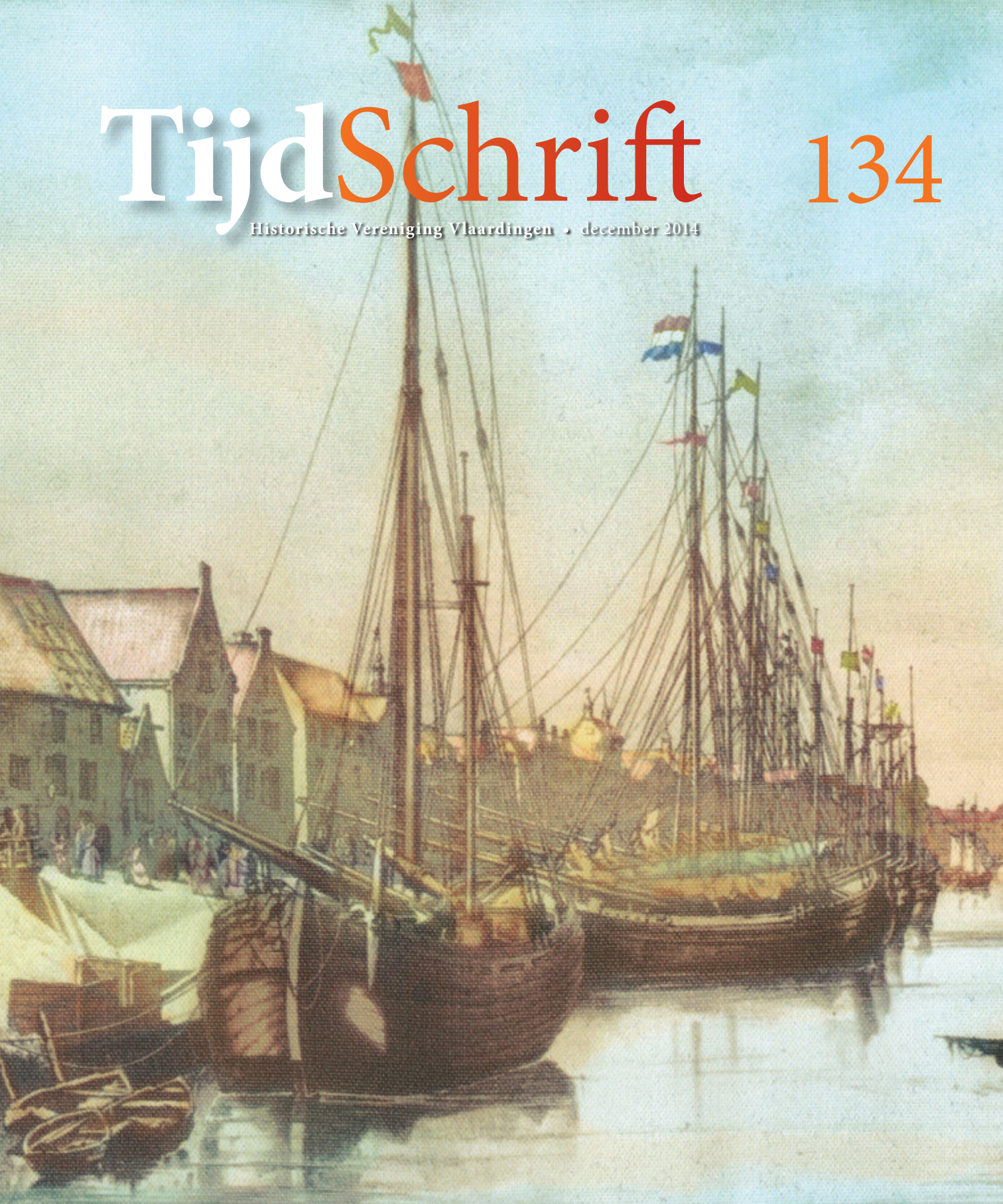

TijdSchrift 134

Historische Vereniging Vlaardingen • december 2014

DE KONING TAPIJTEN

Billitonlaan 42-48, 3131 LK Vlaardingen
Tel. 010-4344645

**GORDIJNEN BINNENZONWERING BEHANG
TAPIJT LAMINAAT VINYL**

OPENINGSTIJDEN:

maandag t/m vrijdag

09.00 - 17.30 uur

zaterdag

09.00 - 17.00 uur

In overleg is een afspraak
in de avonduren mogelijk

aannemingsbedrijf a. van der lugt b.v.
nieuwbouw verbouw renovatie

vlaardingen 010-434 25 44
www.avanderlugt.nl

*Freelance, gediplomeerd lood- & zinkwerker.
Ook voor dakadviezen.*

W.H. Daalmeijer

Telefoon 010-4345587
Mobiel 06-52341310 / 06-16653931
www.loodgieterdaalmeijer.nl

...ook voor uw tegelwerken
www.daalmeijertegelwerken.nl

Vlascom CV

Vlaardingse Assurantie Combinatie cv

Spoorstraat 2
NL - 3134 TA Vlaardingen

Website: www.vlascom.nl
e-mail: info@vlascom.nl
Tel +31(0) 10 248 04 85
Fax +31(0) 10 234 45 00

Advies op het gebied van:

Schadeverzekeringen

Watersportverzekeringen

Levensverzekeringen, Pensioenen

Financiële planning

Schadebegeleiding

Financiering, scheepshypothecken

Vermogensbeheer

Fisc-ad

Fiscale en administratieve dienstverlening

J.A. Janson

fiscaal adviseur

Plein 1940 nr 47
3135 PR Vlaardingen
tel: 010 435 92 67
fax: 08 4220 69 33
e-mail: fiscad@hetnet.nl
www.fiscaaladviseurs.nl

Stout Grafische Dienstverlening

A. Hoogvlietstraat 6 - 3134 CC Vlaardingen

tel. 010-2480603 - fax 010-4344878

info@stoutinu - www.stout.nu

Korte Hoogstraat 4a
3131 BK Vlaardingen
Tel. 010 - 434 38 44

Voor kopieën (ook in KLEUR)

moet je

naast

de molen zijn!

DRUKKERIJ/COPYSHOP
A. OUWENDIJK
naast de molen
Kortedijk 16a-b
3134 HB Vlaardingen

maandag t/m vrijdag
van 09.15 - 17.30 uur

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:

- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedenbouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt € 17,50. Voor leden woonachtig buiten Vlaardingen € 25,00 en dat is dan inclusief portokosten. Het bankrekeningnummer van de vereniging is NL44 INGB 0000 750 978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Lidmaatschap

Het verenigingsjaar loopt gelijk met het kalenderjaar. Lid worden kan het gehele jaar door. Kortings op de contributie bij lid worden in de loop van het jaar is niet mogelijk. Wel worden dat jaar reeds uitgegeven publicaties dan nagezonden.

Opzegging

Opzegging van het lidmaatschap dient schriftelijk bij de ledenadministratie te geschieden of via een email naar info@hvv-vlaardingen.nl. Een opzegging kan direct ingaan of aan het eind van het jaar. Restitutie van contributie wordt niet verleend. Leden die hun contributie niet voor of op 31 december hebben voldaan worden automatisch uit het ledenbestand verwijderd.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

W.C. den Breems, voorzitter
C. Maarleveld, penningmeester
mevr. G.H.J. Maat-Grijsen, secretaris
A.W.J. Andriessen
J. van Elk
E.A. Lohmann
A. Ouwendijk
E. van Rongen
mevr. T. van der Hoek, notuliste

Contactadres / losse verkoop publicaties:

Arnold Hoogvlietstraat 69
3134 CB Vlaardingen
Telefoon (010) 434 6864

Ledenadministratie:

Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Adres ledenactiviteiten:

Kortedijk 16a/b
3134 HB Vlaardingen
Telefoon (06) 555 326 55 (kantoor)
(010) 434 2474 (thuis)

Redactie Tijd-Schrift:

E. van Rongen, eindredacteur
K. Bloem
M. Carree
mevr. G. van der Weijden
F. Wittkampf

Redactie-adres:

Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag per e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl t.a.v. de redactie.

ISSN 1380-2992

© Historische Vereniging Vlaardingen

Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Internet: www.hvv-vlaardingen.nl - www.begraafplaatssemaus.nl
E-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Productie: Stout Grafische Dienstverlening

Inhoud

Redactioneel

3

Een Vlaardingse boetster te Monnickendam

Wout den Breems

4

Verhalen van het Emaus

Werkgroep Emaus

13

De N.V. Spoorbootdienst Den Briel-Vlaardingen, 1924-1931

Aart van der Houwen

18

Boekbespreking

23

Ledenactiviteiten

24

Gezicht op Haven te Vlaardingen ca. 1860.

Litho: Van Zijdemans & van der Velden, Rotterdam.

Uitgever J.F.C. Brückwilder, Vlaardingen.

Ingekleurd 2007 Jaco den Breems.

Collectie Wout den Breems

Het Vlaardingen cadeau !
 Replica Vlaardings Haringbord

het waaigat
 woon-ideeënwarenhuis

Markt 57 Vlaardingen tel. 010-4343685
www.waaigatwonen.nl

**“De Vlaerdinger”
 Touringcarbedrijf**

Rode Kruislaan 33
 3135 WC Vlaardingen
 Telefoon +31 (0)10 - 449 03 70
 Mobiel +31 (0)6 - 53 79 10 23
 E-mail info@devlaerdinger.nl

Memobeeld Digitaal Erfgoed
 Creating Digital History

Digitaliseren van Video Tapes, 35mm Dia's en
 8 mm en 16mm Film

Informeer naar de mogelijkheden en bel
 010 - 460 3000
 of kijk op: www.memobeeld.nl

Studio: Aletta Jacobskade 106
 3137 TC Vlaardingen

Westkaai
 VOOR LUNCH & DINER

**Stijlvol lunchen en dineren
 voor een prettige prijs**

Restaurant Westkaai, Westhavenkade 10, 3131 AB Vlaardingen
 T 010 - 248 70 18 E info@westkaai.nl I www.westkaai.nl
 Openingstijden: maandag t/m zaterdag, 12.00 - 24.00 uur (*'s zondags gesloten).

- Bloemwerken en arrangementen
- Goed gesorteerde snijbloemen
- Bloeiende- en bladplanten
- Bruidsboeketten en corsages
- Rouwwerken

Markgraafaan 135
 3131 VL Vlaardingen
 Tel: 010 43 43 704

JAC. VERKUIL
 BLOEMSIERKUNST

**DIJKSHOORN
 EUROMOVERS**

AL MEER DAN
50 JAAR
 VERHUIZEN!

WWW.DIJKSHOORN.NL
 TRAWLERWEG 8 3133 KS VLAARDINGEN TEL.: +31 (0)10-2480522

Weer op reis!

Het thema van het vorige Tijd-Schrift was, met dat van Open Monumentendag, Op Reis. Welnu, dat gaan we nu weer! In de eerste bijdrage, van onze voorzitter Wout den Breems, volgen we de levensgeschiedenis van een Vlaardingse boetster die noodgedwongen naar Monnickendam verhuisde en daar de opkomst van de lokale haringvisserij meemaakte. En bij de neergang daarvan uiteindelijk toch weer in Vlaardingen terecht kwam. Zij behoorde duidelijk tot het sterkere geslacht, want ze overleefde drie echtgenoten, alhoewel ze zelf ook maar 61 jaar oud werd. Door het verhaal van Martijntje heen loopt dat van de Monnickendamse ambities tot haringvisserij. Waarom is dat voor Vlaardingen interessant? Omdat ze daarvoor in Vlaardingen een paar schepen kochten! Een kijkje over de plaatselijk grenzen dus. En dat gaan we volgend jaar met de excursie ook doen, want die gaat – geheel toevallig – ook onder meer naar Monnickendam! In de Ledenactiviteiten leest u daar meer over, en natuurlijk ook over de boeiende lezingen en filmvertoningen die weer op het programma staan.

Het tweede reisthema is te vinden in een artikel dat al geruime tijd op de digitale plank lag en dat gaat over de spoorbootdienst van Den Briel naar Vlaardingen. Dat was een veerdienst die aansloot op een treinverbinding en zo de snelste mogelijkheden bood om van Den Briel de wereld in te trekken. Uiteindelijk bleek de bus toch sneller, maar het levert toch een leuke geschiedenis op.

Tussen deze twee artikelen staat twee verhalen over Vlaardingers die hun laatste reis al lang geleden hebben gemaakt en thans rusten op begraafplaats Emaus. De werkgroep die de graven inventariseert en beschrijft, een klus die overigens bijna geklaard is, komt uiteraard ook bekende en belangwekkende namen tegen. Van enkele daarvan is het verhaal opgeschreven, en daarmee komen ze weer tot leven, althans op papier. Ongetwijfeld zijn er nog veel meer van dit soort verhalen te vertellen en de redactie wacht met spanning af!

Die spanning zit hem ook wel een beetje in het naderen van de bodem van de voorraad artikelen. Wij hebben, kortom, behoefte aan nieuwe stukken. Bij voorkeur niet in de sfeer van herinneringen aan een straat of zoiets, daarvan hebben we in het verleden al aardig wat gepubliceerd. Herinneringen aan belangwekkende gebeurtenissen of personen kunnen wel, maar we geven de voorkeur aan historisch onderbouwde stukken. Dus duik het archief in! Een goed voornemen voor 2015 !?

Namens de redactie fijne feestdagen en een voorspoedig 2015.

Eric van Rongen
 Eindredacteur

Een Vlaardingse boetster te Monnickendam

“Vervoegde alhier een vrouw van Vlaardingen genaamt Martijntje Potvlieg om haar dienst als hoofdboetster te presenteren...”

Wout den Breems

Via de HVV website ontvangen we vaak vragen over de stadshistorie e.d. en er wordt ook regelmatig interessante informatie aangedragen. Zo stuurde mevrouw Lydia van Altena-Hoogland uit Hoorn een alleraardigst gegeven uit het archief van Purmerend, waar zij onderzoek doet naar Markers. In het Streekarchief Waterland, inventaris: “Rederij van haringbuisen” Monnickendam, 1815-1820, kwam zij de naam van Martijntje Potvlieg uit Vlaardingen tegen. Martijntje was in Monnickendam voor een sollicitatie als hoofdboetster en werd als zodanig aangenomen. Een verhuizing vanuit Vlaardingen, waar toch voldoende werk voor boetsters was, naar Monnickendam? Mijn nieuwsgierigheid was gewekt om dat eens verder uit te zoeken.

Het was destijds een veel voorkomende gewoonte in de Vlaardingse gezinnen dat, als vader ter haringvisserij was, moeder alle werkzaamheden voor het gezin op zich nam. Zij was dan moeder en vader tegelijk. Naast de gezinszorg werd er veelal ook nog werk buitenshuis verricht om het gezinsleven draaiende te houden. Zo zal dat in het gezin van Jacob Groen en Martijntje Cornelisdr. Potvlieg(h) ook het geval geweest zijn.

De Vlaardingse jaren

Jacob Groen werd op woensdag 23 augustus

1780 in Vlaardingen geboren en Martijntje Potvlieg zag een jaar eerder het levenslicht in de Haringstad, zij werd gedoopt op zondag 6 juni 1779. Op 23 december 1804 traden Jacob, die zeeman was, en Martijntje, die het beroep van boetster uitoefende, in het huwelijk. Zij gingen wonen in een huurhuisje aan de Schoolstraat, die ook wel de Schoolsteeg werd genoemd. Zes maanden na het huwelijk, op 28 juni 1805, wordt het eerste kind Arie geboren, die, zo lezen we in het register van de burgerlijke stand, 2 dagen later wordt begraven. Hun tweede kind, Jannetje van der Linden Groen, vernoemd naar de moeder van Martijntje, wordt geboren op 2 juli 1808. Op 27 februari 1810 komt Aaltje ter wereld, waarna het vierde en laatste kind, Hendrik, wordt geboren op 26 april 1814. Het lijkt voorspoedig te gaan daar aan de Schoolstraat, maar dan slaat toch in dit jonge gezin het noodloot toe. In 1815 zien we in het volkstellingsregister geschreven dat Jacob dood is, zonder een verdere vermelding. Pas als in 1832 dochter Aaltje in het huwelijk treedt met Jan van der Linden wordt er meer duidelijk. In de huwelijksacte staat vermeld dat Jacob Groen, de vader van de bruid, ongeveer 20 jaar geleden varende op de Noordzee op een hoeker van reder Arij Hoogendijk is overleden. In die tijd was het tijdens de Franse en Engelse oorlogen geen pretje om je op zee te begeven en in de periode 1811-1814 vond er daardoor zelfs helemaal geen haringvisserij op de Noordzee plaats. Pas in 1814 werd daar weer een aanvang mee gemaakt en we kunnen

aannemen dat 1814/1815 het overlijdensjaar van Jacob is.

Martijntje vertrekt naar Monnickendam

Martijntje staat er na het overlijden van haar man alleen voor om haar kinderen van 10, 7 en 1 jaar groot te brengen. Om voor enig in-

komen te zorgen zal zij haar werk als boetster waarschijnlijk weer hebben opgepakt, maar dat zal geen vetpot geweest zijn. Om voor een hoger inkomen in aanmerking te komen zal Martijntje ongetwijfeld een betrekking als hoofdboetster geambieerd hebben, maar die zullen in het drukke vissersplaatsje Vlaardin-

Schoolstraat ca. 1960.
Ter hoogte van de twee dwars staande woningen woonde Jacob en Martijntje.
(Collectie HVV)

gen met 6000 inwoners niet voor het oprapen zijn geweest. Martijntje bleek echter een ondernemende vrouw en aanvaarde dus, zoals we zagen, een dergelijke betrekking in het Noord-Hollandse Monnickendam. In oktober 1818 vertrekt ze met haar drie kinderen daarheen en gaat er als hoofdboetster aan de slag.

5 oktober 1818

“Vervoege alhier een vrouw van Vlaardingen genaamt Martijntje Potvliegh om haar dienst als hoofdboetster te presenteren en wierd dezelve als in die functie aangenomen op de volgende konditiën voor haar per week f 3-10 en haar twee kinderen wanneer die op de boetzolder werkte komen 5 stuivers daags. Voorts vrij woning en wanneer des winters de gortpot voor de armen gekookt wierden, dan een Presentje gort. haar derde of Jongste kind vrij onderwijs in de School namentlijk de arme School. Dienzelfde avond vertrok voornoemde vrouw weer naar Vlaardingen om haar inboedel te halen.”

Zo ging Martijntje, met een nieuwe baan op zak, met paardenkoets of trekschuit terug naar Vlaardingen om haar vertrek verder voor te bereiden en in Monnickendam haar werk als hoofdboetster te gaan verrichten. Wellicht ook met de gedachte dat daar haar verdere toekomst zou liggen. Op 16 oktober meldde zij zich weer te Monnickendam met haar kinderen Jannetje, Aaltje en Hendrik:

“.. arriveerde Martijntje Potvliegh alhier met haar drie kinderen en huisraad van Vlaardingen en de 19e oktober begon dezelve om de netten te boeten en voorts de vleten klaar te maken.”

Het gezin liet zich inschrijven bij de Hervormde gemeente van Monnickendam. Eenvoudig zal het niet geweest zijn, zo ver van huis en familie. En of de situatie nou zo flo-

rissant was is maar de vraag. Martijntje had weliswaar werk, maar wie zorgde voor de kleine kinderen? Jannetje had intussen de leeftijd van 10 jaar en zal, zoals in die tijd gewoon werd geacht, voor haar jongere zusje en broertje hebben moeten zorgen. En verder het vooruitzicht dat voor de twee meisjes het werken op de boetschuur wachtte. Het zal geen gemakkelijke periode geweest zijn. Ook moet het in die tijd niet al te uitdagend zijn geweest om vanuit Vlaardingen naar Monnickendam te vertrekken voor werk. Sinds 1808 stagneerde de visserij die op de Gouwezee en de Zuiderzee werd bedreven, en dat had ook gevolgen voor nevenactiviteiten als scheepsbouw, smederij, zeilmakerij, touwslagerij etc. De daling van de werkgelegenheid zette zich nog jaren door. Omstreeks 1815 leefde een kwart van de stadsbevolking van de bedeling.

Maar hoe kwam de weduwe Martijntje Groen-Portvlieg dan toch in aanraking met Monnickendam en wat zal er in die 11 jaren dat zij daar heeft gewoond, hebben plaats gevonden? In die tijd voeren veel Markers en in mindere mate ook Monnickerdammers op de haringvloot van Vlaardingen en zullen er zo contacten zijn geweest. Maar wellicht kwam Monnickendam ook in beeld kwam omdat haar vier jaar oudere zus Anna, met haar man Gijsbert Metz on en hun zeven kinderen in 1815 van Vlaardingen naar Enkhuizen, niet al te ver van Monnickendam, was vertrokken. Gijsbert was zeeman en wellicht heeft hij met zijn Vlaardingse zeemanservaring connecties gehad in Monnickendam.

Oprichting haringrederij te Monnickendam

Monnickendammers waren geen echte haringvisser, maar ze waren wel goed in visverwerking. Nu waren de verdiensten op de Noordzee haringvisserij goed en daarom besloot in 1817 het stadsbestuur zich ook in de haringvisserij op de Noordzee te begeven.

“Op den 8en oktober 1817, stelde den Heere Daniel Arbman Dzn President Burgemeester dezer Stad Monnickendam, een plan voor aan verdere Heeren Burgemeesteren en den geheele Raad, inhoudende het oprichten eener Haring-visschery op de Noordzee, hetwelk op grond van goede uitzigten en tenvoordeele voor ons zoo vervallen Stadje gebazeerd was.”

Diezelfde avond nog werd het voorstel goedgekeurd en na toegezegde medewerking van Z.E. de Gouverneur van Noord-Holland werd de bevolking ingelicht en de mogelijkheid gegeven om door intekening het plan te helpen bevorderen. Zo gingen de ‘Heeren Burge-meesters en Raden’ op 21 oktober de wijken in om aan de ingezetenen van Monnickendam het plan uit te leggen en te verzoeken deel te nemen aan inschrijving. Tot hun verbazing

was de bereidwilligheid van de meest verarmde burgerij groot om dit plan te doen slagen. De armoede moet zwaar geweest zijn geweest en welvaart was meer dan welkom. De volgende dag was het bedrag al opgeklommen tot f 25.825,- en werden alle intekenaars van f 300,- en daarboven uitgenodigd om een directie te kiezen voor het oprichten van “eener haring visschery, op de Noordzee te Monnickendam in den jare 1818”. Dit onder goedkeuring van Z.M. de Koning der Nederlanden. Drie directeuren, een boekhouder/secretaris en een penningmeester werden gekozen. Boekhouder was geworden J.H. Schut en op hem rustte de taak schepen en aanverwante materialen in te gaan kopen.

De aanschaf van schepen was de eerste stap die gemaakt moest worden. Nu was er al

Een hoekerbuis verlaat de haven van Vlaardingen. Gravure G. Groenewegen 1786. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

Hoekers in de haven
van Vlaardingen ca.
1860. Litho: Van Zijde-
man & van der Velden,
Rotterdam. Uitgever
J.F.C. Brückwilder,
Vlaardingen.
Ingekleurd 2007 Jaco
den Breems.
(Collectie Wout den
Breems)

voor de verkiezing van de directie het nodige voorwerk gedaan en was er in Vlaardingen geïnformeerd of daar ook buisschepen te koop waren. Omdat er uit de Haringstad geen antwoord op het verzoek was gekomen, vroeg boekhouder Schut op 30 oktober aan ene heer F. Lotz te Amsterdam of hij bij zijn vriend in Vlaardingen eens wilde informeren of daar ook buisschepen te koop zouden zijn. Inmiddels was men ook naar het Duitse Embden afgereisd en kwam op 26 november 1817 het bericht dat er te Leer in Oost-Vriesland een haringbuis was aangeschaft. Drie dagen daarna kwam er dan toch bericht uit Vlaar-

dingen van koopman Cornelis Volkert, dat er in Vlaardingen mogelijk wel 1 of 2 schepen te koop waren.

Op 10 december vertrok boekhouder Schut naar Vlaardingen en berichtte vandaar op 17 december, dat hij een haringhoekerbuis had gekocht voor f 5400,- benevens een hoekerbuis of zogenaamde Kwee voor f 8700,- en dat beide vaartuigen reeds over Gouda en Spaarndam naar Monnickendam onderweg waren. Zo arriveerden in de avond van 21 december beide schepen “aan de hoek van de Noord voor de stad”. Maar helaas konden zij

wegens het lage water en stilte niet in de haven komen. Twee dagen later was het dan zover:

“Het water iets gerezen zynde en een mooie Koelte uit den Noord Oosten waayende, hadden zy het genegen dezelve onder het gejuich ener talryke menigte van Burgers en ingezetenen in onze Haven te zien binnen komen.”

Monnickendam had nu twee haringschepen en een derde was in aantocht vanuit Duitsland. De haringvisserij op de Noordzee kon verder voorbereid gaan worden in de hoop de armoede het hoofd te bieden.

Het jaar 1818 begon verheugend voor Monnickendam, want van Z.M. de Koning der Nederlanden kwam het bericht dat hij: “over het ontwerp van het plan wegens het oprichten eener Redery van Haring-Buisen zo goedgunstig gedacht had, dat hoogstdezelve voor een somma van Vyfduizend gulden en ons voor zestien 2/3 portiën als Reder had ingetekend-terwyl het Z.M. behaagd heeft het voornoemd plan van Redery volkomen te proberen zoals

by Hoogstdeszelfs Besluit is bygevoegd.”

Een geweldig bericht van de Koning en de toekomst voor de rederij zag er goed uit. Maar helaas werd de vreugde een week later getemperd door het bericht uit Hannover, dat de regering aldaar de verkoop van de haringbuis te Leer finaal van de hand had gewezen.

Diezelfde dag ontving boekhouder Schut echter van “een zijner vrienden” te Vlaardingen het bericht dat er gelegenheid was aldaar nog een haringbuis te kopen. Kennelijk dacht men in onze haringstad een goede handel in haringbuizen te hebben gevonden. Zo vertrok de Monnicker boekhouder op 15 januari wederom naar Vlaardingen. Maar bij terugkomst moest hij melden dat de verkoop niets had opgeleverd, omdat de prijs te hoog werd gehouden. Ook in Rotterdam en Schiedam lukte het niet een schip aan te kopen. Doch in Maassluis lukte het hem wel met de koop van een hoeker rond te komen. Zo had Vlaardingen het nakijken.

De rederij begon steeds meer vorm te krijgen

Rechtsonder de hellingwerf van Pieter Kater, waar de schepen uit Vlaardingen zee klaar werden gemaakt. (Collectie Beeldbank Oud Monnickendam)

en de drie schepen werden uitgerust om ter haringvangst op de Noordzee te gaan. Ook aanverwante bedrijven werden opgericht en op de hellingwerf van Pieter Kater werden de haringbuizen reisklaar gemaakt. De boekhouder had het er maar druk mee, want ook een haringkeurmeester en boetsters werden gezocht. Vanuit Enkhuizen werd een hoofd-boetster aangenomen die zich ging bezig houden met het maken van de vleet van de hoeker “De Monnick”. In juni was het dan zover: de drie Monnickerdammer hoekers vertrokken naar de Noordzee. Op 3 juli werd met vreugde het volgende bericht ontvangen:

“Op gemelde datum ontving de Directie van de Redery met de Eerste Jager die te Vlaardingen was aangekomen, van ieder onzer Buisen 1/4 Ton Haring, dus 3/4 Ton te samen, zynde deze Haring de Eerste Vruchten van onze aangelegde Haring-Visschery op de Noordzee en wierdt toen besloten, om van dezelve direct een Present aan Zyne Majesteit onze Koning als meede aan den Gouverneur van Noord-holland en aan die overige Reders die: 1e voor f 300 in de Redery getekend hebben een Presentje af te zenden als ook voor de mindere intekenaren Een Haring.”

Zo waren de drie schepen die zomer vol in bedrijf, totdat op 3 oktober de vloot in ruste ging. Maar het werk aan de wal ging wel door en de vleet was aan onderhoud toe. Ook in Vlaardingen zal ongetwijfeld geïnformeerd zijn of er een hoofdboetster was die naar Monnickendam wilde komen. En zo zien we dus op 5 oktober Martijntje Potvlieg van Vlaardingen in Monnickendam aankomen waar zij op 16 oktober aan de slag ging als hoofdboetster. Of zij op de hoogte is geweest van het ontslag van boetvrouw Vogeltje, het zal haast wel. De boetvrouw kreeg op 31 augustus haar ontslag, omdat zij met alle geweld de komst van bekwame boetsters wilde tegenwerken.

Het leven in Monnickendam en weer terug naar Vlaardingen

De rederij werd uiteindelijk geen succes. Pech en slechte vangsten zorgden in 1821 voor het faillissement. In het journaalboek lezen we ook dat de van Marken afkomstige Gerrit Putting, stuurman op de hoeker “De Hoop”, verschillende malen met een schrale vangst thuis kwam.

Ruim een jaar voor het beëindigen van de rederij trouwt Gerrit op 30 januari 1820 met de 19 jaar jongere Martijntje. Waarschijnlijk brak toen ook het moment aan dat Jannetje en Aaltje op de boetschuur zijn gaan werken. Maar ook nu weer slaat het noodlot toe in het gezin. Eerst het failliet gaan van de rederij in 1821, maar de hardste klap is op 24 mei 1822, dan overlijdt Jannetje op 13-jarige leeftijd te Marken en wordt daar ook begraven. Het meisje zal heel wat te verwerken hebben gehad in haar korte levensduur. En dan komt in datzelfde jaar ook Gerrit Putting te overlijden en is Martijntje opnieuw weduwe met twee nog jonge kinderen. Zij is dan 41 jaar, met een leven achter zich dat nauwelijks is voor te stellen. Maar bij de pakken neer zitten is er niet bij en zo trouwt zij op 11 mei 1823 in Monnickendam voor de derde maal, met de 56-jarige Markense weduwnaar Cornelis Muusz. Bootsman, visserman op Munnicken-werf. Het paar woonde toen aan het Doelepad, wijk 1 nummer 38 te Monnickendam.

En of het dan nog niet genoeg is wordt Martijntje Bootsman-Potvlieg op 16 februari 1829 na het overlijden van Cornelis voor de derde maal weduwe. Zij is dan 49 jaar, dochter Aaltje 19 jaar en zoon Hendrik 14 jaar.

Kennelijk heeft zij dan genoeg van Monnickendam: Martijntje vertrekt na het overlijden van Cornelis met haar kinderen terug naar Vlaardingen. Daar vindt zij aan het West-nieuwland een onderkomen en ze zal haar

plekje in het Vlaardingse wel weer gevonden hebben. Na haar terugkomst in 1830 in Vlaardingen is er nog wat briefwisseling geweest tussen de diaconie van Monnickendam en van Vlaardingen, m.b.t. de bedeling. Maar het alleen zijn was kennelijk voor Martijntje geen optie en zo trouwt zij voor de vierde maal op 16 november 1833, met weduwnaar Pieter Hendrikz. van Hoogteilinge, geboren in 1775 te Vlaardingen.

Intussen is dochter Aaltje in 1832 getrouwd met de Vlaardinger Jan van der Linden en uit dit huwelijk zullen 7 kinderen geboren worden. Ook het huwelijk van zoon Hendrik met Jannetje Borsboom in 1834, waaruit 6 kinderen werden geboren, heeft Martijntje nog mogen beleven. Zo heeft Martijntje dus ruimschoots van het oma-schap kunnen genieten.

Wat haar bespaard is gebleven, is het over-

lijden van zoon Hendrik. Hij verdrinkt op 39-jarige leeftijd op 26 februari 1854 in de Noordzee. In die maand vergaan twee hoekers van de rederij A. Hoogendijk en van J.H. Niermeijer. Op een van die twee schepen zal Hendrik gevaren hebben.

Als Pieter van Hoogteilinge en Martijntje Potvlieg 8 jaar in de echt zijn verbonden, komt na een roerig leven op 1 april 1841 in haar huisje aan het Westnieuwland een einde aan het leven van Martijntje. Zij laat een bijzonder beeld achter hoever ook vrouwen konden gaan om de kost te verdienen voor het gezin.

Geraadpleegde bronnen.

Het ontstaan en de geschiedenis van Waterland en Monnickendam. Cursus ten behoeve van de stadsgidsen van de Historische Vereniging Oud Monnickendam: Herziene uitgave 2004.

Het Doelenpad te Monnickendam waar Martijntje na haar huwelijk met Cornelis Bootsman is gaan wonen. Thans heet het Lindegracht. (Collectie Beeldbank Oud Monnickendam)

Westnieuwland ca. 1902. In dit gedeelte van het Westnieuwland is Martijntje gaan wonen bij haar terugkomst in Vlaardingen. Op het uithangbord bij de zonneschermen rechts staat: Hierachter mat men stoelen. (Collectie Wout den Breems)

Journal wegens het oprichten eener Haring-visschery: Jaarboek 1976 Hist. Ver. Oud Monnickendam.

De Enkhuizer familie Metzou [2010]; B. de Graaff, Dieren.

Streekarchief waterland Archieven:
-Rederij van Haringbuisen Monnickendam 1815-1829.

Stadsarchief Vlaardingen:
-Burgelijkestand/ Volkstellingsregister.
-ISIS Stadsarchief Vlaardingen.

Met dank aan:

Mw. Lydia Altema-Hoogland te Hoorn voor de tip over Martijntje te Monnickendam.
Dhr. ds. C.A.E. Groot, em. Predikant PKN.
Help-desk genealogie en geschiedenis van Monnickendam 1572-1950. Publicist Oud-Monnickendam sinds 1992.
Medewerkers Stadsarchief Vlaardingen.

Verhalen van het Emaus

Werkgroep Emaus

Na de ingrijpende renovatie van de oude gebouwen op begraafplaats Emaus door de gemeente, nam de Historische Vereniging Vlaardingen het besluit om alle grafmonumenten op de begraafplaats te inventariseren. De Werkgroep Emaus startte de werkzaamheden in 2011, en inmiddels is een groot gedeelte van de begraafplaats geïnventariseerd en gefotografeerd. Het aan de vergetelheid ontrukken van deze oude graven levert soms mooie verhalen op.

De torenkijker en de dominee

Wandelend over de oude begraafplaats Emaus kom je vele soorten monumenten tegen. Monumentaal, groot en indrukwekkend, maar ook sober en klein. De maatschappelijke positie die de overledene had bekleed is daar vaak duidelijk aan af te lezen. Maar tenslotte komt het erop neer, of je nu rijk was of arm, belangrijk of minder belangrijk, je arts was, burgemeester, reder, vissersman of de vrouw

van de vissersman, een ieder had zijn taak in het leven en de een kon niet zonder de ander. Dan valt je oog op een losstaande zerk onder een boom. Een eenvoudig, wat groen uitgeslagen zerk, en niet al te goed leesbaar meer. Na wat schoonborstelen wordt de naam Hendrik van Minnen (1837-1922) zichtbaar. Van Minnen, een bekende naam in het Vlaardingse, en na wat onderzoek bleek het te gaan om “Hein van Minnen”, een van de Vlaardingse torenkijkers, stadsomroeper en vissersman. Naast zijn dagelijks levenswerk heeft Hendrik ook veel betekend voor de Vlaardingse Christelijke Jeugdvereniging CJV. Een bewonderenswaardig man die 6 kinderen op jonge leeftijd op Emaus heeft moeten begraven, waaronder een zoon van 18 jaar oud.

Vlak achter Hendrik’s eenvoudige rustplaats valt een groot monumentaal graf op. Statig, goed onderhouden en de zilver ingekleurde letters laten duidelijk zien wie er begraven liggen. Het zijn dominee Henry James en zijn echtgenote Jonkvrouw C.A.J. van Hogendorp. In 1891 werd ds. Henry James predikant van

Links het grafmonument van ds. James en zijn vrouw. Links achter de haag staat de zerk van Hendrik van Minnen. (Collectie HVV)

Portret van ds. James.
(Collectie Stadsarchief
Vlaardingen)

de Hervormde kerk in Vlaardingen. Al kort na zijn aantreden richtte hij de Christelijke Geheelonthouders Vereniging afdeling Vlaardingen op. In die tijd was Vlaardingen een grote vissersplaats waar ook veel haringloggers uit andere vissersplaatsen de haven aandeden. Overnachten gebeurde op het schip en in de avond zochten veel vissers afleiding in café's. Een groot deel van het zuurverdiende loon ging dan op aan drank en bleef er niet veel over voor het gezin. Armoede alom was het resultaat en geld voor een eigen graf was er dan helemaal niet. Ds. James gruwde hiervan en daarom richtte hij de vereniging tegen drankmisbruik op. Een van de eerste leden bij de oprichting was Hendrik van Minnen. Inderdaad: de torenkijker.

De nieuwe geheelonthoudersvereniging vergaderde elke zaterdagavond aan huis en ook wel in een werkplaats aan de Landstraat. 'Toevallig' lag deze werkplaats tegenover een kroeg waar flink aan Bacchus werd geofferd,

Een schitterende
opname van het eerste
Zeemanshuis op de
Westhavenplaats.
(Collectie HVV)

Foto boven: de koffiekamer van het Zeemanshuis.

De torenkijkers aan het werk, Hendrik van Minnen en Joh. Storm.
(Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

terwijl aan de andere zijde van de straat werd gebeden tegen het alcoholgebruik. Uit de verhalen blijkt dat het de kroeg steeds minder verging en op den duur werd gesloten.

Intussen had ds. James zijn oog laten vallen op een pand dat te koop stond aan de Westhavenplaats, hoek Taansteeg. Hierin een Christelijk alcoholvrij Zeemanshuis vestigen zou geweldig zijn, dacht de predikant en zo werd op 8 mei 1891 het Zeemanshuis feestelijk in gebruik genomen. Veel zeelieden bezochten het huis en in 1915 was het noodzaak om naar een ander, groter pand uit te zien. Eveneens aan de Westhavenplaats, hoek Blokmakerssteeg was het mogelijk een ruimer pand aan te kopen. Gedurfd was het wel want de totale kosten waren zo'n 20.000 gulden. Bijzonder detail was nog dat in het pand het café "De Gouden Leeuw" was gevestigd.

Het nieuwe onderkomen bood veel faciliteiten. Natuurlijk de grote koffiekamer waar ook limonades gedronken konden worden, maar waar ook belegde broodjes verkrijgbaar waren. Met de kerstdagen werd er extra uitgepakt en werden er de kerstversnaperingen

Het grafmonument van de familie Zembsch. (Collectie: HVV)

aangeboden. Verder kon men in de bovenzaal biljarten en waren er voor de overblijvers 13 logeerkamers ingericht voor 50 cent per nacht. Of dat inclusief ontbijt was? Naarmate de visserij terugliep werd ook de aanloop in het Zeemanshuis minder en in 1952 kwam er een einde aan het Zeemanshuis. Aan een deel van het levenswerk van de dominee en de torenkijker kwam ook zo een einde. Zomaar twee personen, grote verschillen. Of toch niet?

Een emmertje leidingwater

Bij het inventariseren in vak B 2e klasse west kon van graf nr. 20 geen informatie op het formulier worden ingevuld. Door slijtage is de tekst op de zerk niet leesbaar meer. Ook het monument staat er verwaarloosd bij. Gezien de niet geringe omvang van het monument nodigde het uit het eens nader te onderzoeken. In het begraafregister werden enkele gegevens gevonden, maar op de steen leek meer te staan. Schoonborstelen had weinig resul-

taat. Nu, dan maar wat water tappen uit de waterleiding op de begraafplaats, het over de steen sprenkelen en even laten intrekken. Daarbij geholpen door een bepaalde lichtinval, werd het lezen wat gemakkelijker en werd duidelijk wie er liggen begraven:

Johannes Mattheus Zembsch, geboren 16 maart 1836 te Baambrugge. Overleden 14

april 1908 te Vlaardingen. ‘En zijne echtgenoot’ Johanna Maria Soeters, geboren 4 februari 1838 te Amsterdam. Overleden 23 december 1912 te Vlaardingen.

Johannes en Maria vestigden zich op 3 mei 1881 te Vlaardingen, komende vanuit Amsterdam. Zij gingen wonen aan de Markt en verhuisden later naar de Schiedamseweg 1 hoek Hoflaan. Johannes was van beroep apotheker en zo zien we hier de lijn naar de huidige apotheek op die plek. Beter bekend als apotheek Walrave, die zich er na Zembsch vestigde.

Maar Johannes betekende meer voor Vlaardingen. Vanuit zijn beroep zal hij de slechte gezondheidstoestand van de Vlaardingers als beangstigend hebben aangezien. De drinkwatervoorziening was erg slecht: het water kwam via pompen uit wellen. Ook bij de Visbank stond een waterpomp die het water uit de Oude Haven haalde, dat weer uit de rivier De Maas kwam. Het gevolg was veel zieke

Vlaardingers, waarvan er veel jong kwamen te overlijden door infectieziekten.

In juli 1883 riepen de heren J.M. Zembsch en C.H. Hummelinck, respectievelijk apotheker en industrieel in Vlaardingen, belangstellenden op voor een op 16 juli te houden vergadering in “De Harmonie” teneinde te komen tot de aanleg van een “waterleiding voor huishoudelijk en industrieel gebruik in de gemeente Vlaardingen”. Hiervoor bleek voldoende belangstelling te zijn en zo werd op 1 december 1885 de N.V. Vlaardingse Waterleidingmaatschappij in werking gesteld. De Vlaardingers kregen nu schoon water via de waterleiding nog uit pompen maar steeds meer uit de kraan. Heuse watertorens verschenen er in Vlaardingen. Bijzonder aan dit verhaal is, dat 125 jaar later het grafmonument van Johannes Mattheus Zembsch met leidingwater gesprengd moest worden om zijn naam nog te kunnen lezen.

Apotheek Walrave op de hoek Schiedamseweg/Hoflaan. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

Op deze Ansichtkaart van de Westhavenplaats met Visbank is de pomp duidelijk te zien. In het zevende pand van links was vanaf 1915 het Zeemanshuis gevestigd. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

De N.V. Spoorbootdienst Den Briel-Vlaardingen, 1924-1931

Aart van der Houwen*

In de jaren 1924-1931 was tussen Den Briel en Vlaardingen de N.V. Spoorbootdienst Den Briel-Vlaardingen actief. Doel van deze Brielse onderneming was het onderhouden van een snelle verbinding tussen Brielle en het landelijke spoorwegnet. De recente aanwinst van een emailen publicatiebord door het Visserij & Vlaardings Museum in Vlaardingen was aanleiding om

de geschiedenis van deze Brielse N.V. eens nader te onderzoeken.

Oprichting

Tijdens een in januari 1923 gehouden jaarvergadering van de Vereniging tot bevordering van het Vreemdelingen Verkeer (V.V.V.) kwam in de rondvraag het gemis aan een snelle verbinding met de vaste wal aan orde. Pieter van der Wallen, gemeenteraadslid en eigenaar van de Brielse Kalkfabriek, wilde hierover met

De Padang VI onderweg.
(Collectie Peter Zuyd-geest)

de andere leden van gedachten wisselen. Het punt bleek voldoende gesprekstof op te leveren. Van de R.T.M., de eigenaar van de tram die Brielle met Rotterdam verbond, was volgens alle aanwezigen geen verbetering te verwachten, er moest dus zelf een oplossing worden gevonden. Mr. L.P. van den Blink, notaris en lid van de Provinciale Staten, pleitte voor een verbetering van de kortste weg, die via het eiland Rozenburg naar Maassluis. Van der Wallen zag echter meer in een bootverbinding met Vlaardingen; hij kreeg bijval van Jan van Dijke, directeur van de Ambachtschool, die het idee opperde om zelf een boot in de vaart te brengen, waarin geïnteresseerden konden deelnemen door het kopen van aandelen. Dit idee kreeg algemene instemming, waarop besloten werd tot het benoemen van een bootcommissie, waarin naast Van der Wallen en Van Dijke, ook Otto Bolhuis, gemeenteraadslid en eigenaar van een zuivelfabriek, en mr. Leendert Trouw, bankdirecteur, dijkgraaf en tot kort daarvoor lid van de Provinciale Staten, zitting hadden.

De Padang VI

De commissie ging voortvarend te werk. Het doel was een bootverbinding met Vlaardingen tot stand te brengen, waarbij het schip nabij het station zou afmeren en daarmee een

prima aansluiting op het spoorwegnet zou vormen. Verschillende offertes werden opgevraagd en uiteindelijk werd de Schiedamse onderneming van de heer J. Tieman verzocht om een proefvaart met de Padang VI.

Op vrijdag 25 mei 1924 kon reeds een proefvaart gemaakt worden door de commissie, het bestuur van de V.V.V. en enkele genodigden. De Padang voldeed aan de verwachtingen en nog dezelfde avond werd in hotel Lubbert, waar veel belangstellenden waren samengekomen, besloten om een vereniging op te richten onder de naam 'Spoordienst Den Briel - Vlaardingen' en om vanaf 15 juni 1924 een dienst te onderhouden, welke driemaal per dag (op zondag tweemaal) de reizigers naar en van Vlaardingen bracht.

De dienst leek aan een vraag te voldoen en van de zijde van de onderneming werd van alles gedaan om het de reizigers naar hun zin te maken. Zo werd er elektrische verlichting aangebracht zodat, zo lezen we in de krant 'ieder thans in de kajuit z'n krantje lezen (kan)'. Ook werd het mogelijk om het treinkaartje al op de boot te kopen, waardoor het niet nodig was om voor het loket te wachten. Tenslotte werd beloofd om een dekterras te maken.

Toch werd de situatie in de krant waarschijnlijk te rooskleurig voorgesteld. De bootcommissie was niet geheel tevreden over

Het Vlaardings Museum is dankzij een schenking van de heer van der Boom uit Spijkenisse in bezit gekomen van een fraai emaille gevelbord van de N.V. Spoorbootdienst 'Den Briel-Vlaardingen'. (Collectie Museum Vlaardingen)

de boot en wilde liever een nieuw modern ingericht stoomschip, maar onderhandelingen met Tieman daarover liepen op niets uit. Sterker, Tieman had na het eerste jaar zijn geloof in een winstgevend bedrijf verloren en gaf aan dat hij de dienst binnen afzienbare tijd zou beëindigen.

Zelfstandig

De leden van de bootcommissie, waarin inmiddels ook de burgemeester van Brielle, mr. F.J.D.C. Egter van Wissekerke, deelnam, wilden hier vanzelfsprekend niet aan. Op woensdagavond 27 augustus 1924 werd een vergadering belegd in hotel De Nymph, waar de noodklok werd geluid. Alle aanwezigen waren het erover eens dat de prille verbinding niet verloren mocht gaan, desnoods moest dan maar een eigen schip gekocht worden. Met algemene instemming werd besloten tot oprichting van de N.V. Spoorbootdienst Den Briel – Vlaardingen. Deze N.V. zou binnenkort het stoomschip Den Briel in de vaart brengen (tot die tijd zou de Padang nog dienst blijven doen). Op 15 oktober 1924 werd de N.V. officieel opgericht, waarvoor op 18 december van dat jaar de Koninklijke goedkeuring kwam. Het maatschappelijk kapitaal van de N.V. bedroeg f 40.000,-, dat in aandelen, variërend van vijf tot vijftientig gulden, werd uitgezet. Niet alle aandelen konden verkocht worden, deze zouden later (in 1926) nog van pas komen.

De Den Briel

Met het geld op zak ging de commissie op zoek en vond een oud schip van Rijkswaterstaat dat aan de gestelde eisen voldeed. Het in de vaart brengen daarvan liep enige vertraging op, maar op 11 oktober 1925 was het zover: het stoomjacht Den Briel was gereed. De commissie had het jacht, met de woorden van Van der Wallen, als een ‘onooglijk bootje’ bij de scheepsbouwer A. de Jong achtergelaten. Deze had het tot een fraai schip weten te

vertimmeren, waar de commissie trots op kon zijn. De 1e klassekajuit was betimmerd met mahonie- en palissanderhout; de zittingen langs de kant bedekt met groen pluche. Tevens was er een buffet en een toilet. De deksalon was van djathyhout en eveneens voorzien van groene kussens. Tenslotte was overal elektrische verlichting. Het schip was 25 meter lang en 5 ½ meter breed en had een 125 PK motor.

Na het schip bezichtigd te hebben en de verschillende toespraken, bood de burgemeester van Brielle de commissie een standaardvlag aan, die onder luid gejuich werd gehesen. Hiermee kon de proefvaart beginnen. De “Den Briel” zette koers tot voorbij Schiedam, vervolgens ging het roer om en stuurde kapitein Kruijt het schip naar de Nieuwe Waterweg, waar opnieuw gekeerd werd en tenslotte via de pas gegraven Noordgeul naar Brielle werd gevaren. De opvarenden waren vol lof. Het schip was trillingvrij en stoorde zich weinig aan de golfslag van passerende grote schepen. Tegen vijf uur kwam de Brielse haven in zicht. De bevolking van het stadje was uitgelopen en op het Maarland zag het zwart van de mensen. De muziekvereniging “Libertatis Primitiae” droeg bij aan de feeststemming terwijl Kruijt zijn schip voor de kade bracht.

Nu het schip in de vaart was gebracht moest er door de N.V. een Raad van Beheer worden benoemd. Hierin werden de eerder genoemde leden van het voorlopige comité benoemd, aangevuld met de heren Bout en Stubenitsky. Het beheer betrof in de eerste plaats het schip, maar daarnaast had de Raad zich natuurlijk ook te buigen over het personeel. De N.V. had de al genoemde Gijsbertus Kruijt als kapitein in dienst genomen, en verder Martinus van der Houwen als conducteur/hofmeester, Hendrik Souge als machinist en Willem Ritmeester als dekknecht. De belangrijkste taak van de Raad van Beheer was echter het maken van afspraken met de directie van de Neder-

Buitenhaven met
Brielsche boot, jaar
onbekend.
(Collectie Stadsarchief
Vlaardingen)

landse Spoorwegen om de aansluitingen te optimaliseren. Hierbij kon de Raad rekenen op de steun van de Kamer van Koophandel te Vlaardingen, waarin Trouw zitting had. Op verzoek van de Raad werd bijvoorbeeld trein 190 ingelegd, waarmee het mogelijk werd om al vroeg door te reizen naar Rotterdam en verder. De boot van 7:00 uur gaf direct aansluiting zodat men om 10:10 uur in Amsterdam of om 10:15 uur in Roosenendaal kon zijn.

De Den Briel II

In 1926 maakte de N.V. een grote stap door een tweede schip aan te kopen. Deze was een fractie langer en slanker dan de Den Briel en had een lichtere (80 PK) motor. Het schip was in 1910 gebouwd in Leiden, had gevaren van Amsterdam op Marken en was gerestaureerd op de werf van de firma Gebr. Kooijman in Zwijndrecht. Het schip werd vooral gekocht als reserveboot en voor het vervoer van vracht. Niettemin had het schip twee kajuiten en was het geschikt voor het vervoer van 300 passagiers. Voor de aanschaf werden opnieuw aandelen verkocht.

Op 22 juli 1926 vond de proefvaart plaats. De genodigden voeren met de Den Briel naar Nieuwesluis, waar zij overgingen in de Den Briel II. Door de Noordgeul en de Oude Maas

ging de tocht naar Dordrecht. Na daar gepassagierd te hebben werd om half zeven de terugtocht aangevangen. Anderhalf uur later kwam het bootje de haven van Brielle binnen varen, waar, volgens de krant, ‘de halve bevolking haar boot stond af te wachten’.

De diensten werden in de loop der tijd uitgebreid. In 1926 was er in de zomermaanden slechts driemaal een afvaart: half negen, half twee en zeven uur waren de tijdstippen van vertrek uit Brielle. Het volgende jaar ging er ook ’s morgens om half zeven en om kwart voor tien een boot en in 1928 ging er om kwart over twee nog één, zodat er in totaal zesmaal een boot naar de trein van Vlaardingen ging. In de winter en in het weekend waren er minder afvaarten. Al met al had Brielle, en daarmee een groot deel van westelijk Voorne, een luxe verbinding met het landelijke spoorwegnet. Daarnaast werden bij gelegenheid extra reizen gemaakt, bijvoorbeeld naar het circus of toneelvoorstelling in Rotterdam.

Moeilijkheden

Dit alles neemt niet weg dat de N.V. het bij tijd en wijle moeilijk had. Bij de proefvaart van de s.s. Den Briel II had Van der Wallen niet onder stoelen of banken gestoken dat hij

lange tijd huiverig was geweest om een tweede bootje te kopen en dat hij dit zelfs had tegen gewerkt. De eensgezindheid binnen de Raad van Beheer had hem echter overtuigd van de noodzaak en hij was overstag gegaan.

Terugkijkend kunnen we Van der Wallen's terughoudendheid begrijpen. Hoewel de Raad van Beheer in alle publicaties niet ophield om de bevolking op te roepen toch vooral gebruik te maken van de 'eigen' spoorbootdienst, was het vechten tegen de bierkaai. De N.V. kreeg met toenemende concurrentie te maken. Daar was in de eerste plaats nog steeds de R.T.M. die de verbinding met Rotterdam onderhield.

Daarnaast was er de Vlaardingse boot die de reizigers weliswaar niet bij het station bracht, maar toch wel dichtbij en tenslotte was er de verbinding via Rozenburg. Belangrijke nieuwe spelers in dit verband waren bovendien de auto-omnibusdiensten, zoals die van Vermaat in Hellevoetsluis en die van Gebr. Van Noort in Brielle. Deze laatste onderhield een dienst tussen de Markt van Brielle en het station van Maassluis. Maar liefst acht maal per dag (zesmaal op zondag) kon men op de bus stappen, die evenals de spoorbootdienst de verbinding legde met het spoorwegnet, maar dit een half uur sneller deed. De visie van L.P. van den Blink bleek de juiste: via Rozenburg was men sneller. De komende jaren zou op dit traject geïnvesteerd gaan worden, met als hoogtepunt het inleggen per 1 januari 1931 van een nieuw schip, groter en met meer PK's dan de Den Briel I en II. De Rederij Van der Schuijt gaf het schip de naam Notaris Van den Blink.

Opheffing

Al in oktober 1928 werd bewonderend gesproken over het 'tegen de verdrukking in' groeien van de onderneming, ondanks 'de felle concurrentie', en was er bewondering voor, dat de Raad het 'zelfs aangedurfd' had om niet te snijden in de winterdienstregeling. Eind november 1931 viel echter het doek. De

Raad van Beheer moest de strijd opgeven en de boot uit de vaart nemen.

De N.V. was niet gericht geweest op het maken van winst en had daardoor de prijzen betrekkelijk laag kunnen houden. Zodoende heeft zij het wellicht langer kunnen volhouden dan een gezonde bedrijfshuishouding zou hebben toegestaan. Dat neemt niet weg dat de aandeelhouders hier ook genoeg mee moesten nemen. De uitgegeven aandelen hadden standaard twintig dividend-bewijzen, maar slechts tweemaal is dividend uitgekeerd. Daarmee zal het enthousiasme van veel mensen ook wel bekoeld zijn.

Het einde van de Spoorbootdienst zat vol symboliek: op één van de laatste tochten van de Den Briel uit Vlaardingen liep het schip door zware mist bij de Noordgeul aan de grond. Alle pogingen om los te komen waren vruchteloos. De Vlaardingse stoomboot, de Vlaardingen VI voer niet ver achter de Den Briel en schoot direct te hulp. Zij nam passagiers over en trachtte de boot vlot te trekken. Bij deze vergeefse pogingen kwam ook de Vlaardingse boot vast te zitten. Aan hun lot overgelaten bleven de beide boten daar de hele nacht liggen tot zij tegen de ochtend door de vloed werden verlost. Na een hartelijk afscheid van elkaar genomen te hebben stevenden beide stoomschepen de Maas op om in de haven van Brielle hun gewone ligplaats in te nemen.

Op 16 november 1931 vond de laatste afvaart plaats voor de Brielse Spoorbootonderneming. Velen waren teleurgesteld. Bitter concludeerde de verslaggever: 'de Brielsche burgerij heeft hiermee getoond dat zij het monopolie der R.T.M. verkiest boven een eigen onderneming'.

* *drs. A.A. van der Houwen is sedert 1993 werkzaam in het Streekarchief Voorne-Putten Rozenburg.*

Boekbespreking

'De Bethelkerk, 75 jaar en springlevend. De tijd van beleven, zingen en ontmoeten' door Frans Assenberg en Carla van Ee. Dit jubileumboek is een uitgave van de Vlaardingse Protestantse Wijkgemeente Ambacht-Oost in samenwerking met het Streekmuseum Jan Anderson. Het boekje is deel 30 in de serie "van 't Oft naar 't Oofd".

Voor iemand die de zon- en feestdagen in haar jeugd in de Bethelkerk heeft doorgebracht, is de beschrijving van de geschiedenis van deze rustieke kerk aan de Burgemeester Verkadesingel te Vlaardinger-Ambacht een ware opsomming van oude herinneringen.

Het boek bestaat uit twee delen. Het eerste is van de hand van Frans Assenberg. Zijn grondige studie van de historie van de Bethelkerk begint in de jaren 30 van de vorige eeuw, toen Vlaardinger-Ambacht zich flink uitbreidde. Vele Vlaardingers kochten of huurden er een huis en er ontstond behoefte aan een eigen kerkgebouw. Wij lezen over de bouwplannen, hoe de eigenlijke bouw tot stand kwam, waarom de naam Bethelkerk werd gekozen en over de inwijding in 1939 door ds. Groenberg.

Uitgangspunt van het verhaal zijn de teksten over 'de tijd' van het Bijbelboek Prediker uit het Oude Testament. Daartussen zijn korte referentiekaders geplaatst met daarin de belangrijkste gebeurtenissen uit de wereldgeschiedenis in het algemeen en de geschiedenis van Vlaardingen in het bijzonder. Zo worden de gebeurtenissen rondom de Bethelkerk in historisch perspectief geplaatst.

In de loop der jaren werd, net als in andere kerken, het ledental steeds minder. Dit betekende geldgebrek en dat dreef de Hervormde en Gereformeerde Kerken in elkaars armen, ook in Vlaardingen. Samenwerking tussen de Bethel-, de Emmaus- en de Nieuwe Oosterkerk kwam op gang met als eindresultaat de fusie tussen deze drie wijkgemeenten. De Emmauskerk en de Oosterkerk werden verkocht. De Bethelkerk bleef als kerk behou-

den en werd in 2009 verbouwd.

Het tweede deel van het boek bestaat uit interviews die Carla van Ee hield met een twintigtal mannen en vrouwen die nu een rol spelen in de Bethelkerk. Kerkgangers die hun beleving van het naar de kerk gaan in de Bethelkerk beschrijven.

Het boek telt 136 pagina's met vele zwart-wit foto's en bijlages met de namenlijsten van de predikanten, organisten en koster, allen met hun dienstjaren. Het boek is te koop voor € 4,50 in de boekhandel en bij het Streekmuseum Jan Anderson.

(Gera van der Weijden)

'Mari' door Mari den Draak en Frans Assenberg. Laatstgenoemde ontpopt zich als een historische veelschrijver, want hij was ook mede-auteur van het boekje over de Bethelkerk waar de andere recensie over gaat. En hij schrijft best leuk! Bij dit boek had hij de lastige taak om af te maken waar Mari den Draak zelf aan was begonnen: zijn levensverhaal. Helaas was Mari daar door verdergaande Alzheimer zelf niet meer toe in staat. Daardoor is het een tweedelig boek geworden. De herinneringen van Mari stoppen bij 1954. Vandaar neemt Frans het over op basis van documentatie van Mari en gesprekken met een aantal mensen die Mari goed kenden, onder meer doordat ze met hem hebben samengewerkt. Nou kende ik Mari eerlijk gezegd alleen van naam, van de boekhandel en de uitgeverij (en uiteraard de HVV). Ik wist niet dat hij daarnaast ook een bloeiende handel in herdenkingszegels had opgezet. En dat hij maatschappelijk ook veel bezig was. Het boek geeft een mooi inzicht in wat hij allemaal heeft gedaan en heeft betekend, en dat was heel veel! Het was dan ook terecht dat hij voor al deze activiteiten in 1996 een Koninklijke onderscheiding heeft ontvangen. Het boek is vorig jaar al verschenen, maar er is nooit heel veel ruchtbaarheid aan gegeven. Dat is jammer, want het verdient die aandacht

wel. Daarom ook de actie met de kortingsbon. Gelukkig heeft Mari het verschijnen van het boek nog wel mogen meemaken, maar zoals u in het vorige Tijd-Schrift heeft kunnen lezen, is hij op 29 mei van dit jaar op 81-jarige leeftijd overleden. Zijn naam is dan wel verdwenen van de boekhandel op het Veerplein, maar in de uitgeverij leeft hij nog wel voort, en dit boek is een blijvend monument voor een boeiende man!

Te koop bij boekhandel Plantage Pontier voor € 25,00, maar leden van de HVV krijgen met de kortingsbon die bij het laatste Historisch Jaarboek was gevoegd € 5,00 korting.

(Eric van Rongen)

Ledenactiviteiten

Nog enkele weken en we gaan met elkaar het nieuwe jaar in: 2015 ! We hopen daar met elkaar weer een mooi activiteitenprogramma voor te maken.

Allereerst zijn er in januari twee bijeenkomsten: de eerste is op **dinsdagavond 20 januari**, wanneer we te gast zijn in het Streekmuseum van Jan Anderson. Daar loopt nog een expositie over de oorlog 1914 - 1918, met ook de betrokkenheid van Vlaardingen in de Nederlandse neutraliteit.

Jan neemt u - vanaf 20.00 uur - mee langs de tentoongestelde stukken, na eerst het een en ander over die toch belangwekkende periode te hebben verteld. Adres: Streekmuseum, Kethelweg 50.

De tweede activiteit die maand is op **donderdagavond 29 januari**. Deze avond zal samen met de Vereniging Vrienden van Museum Vlaardingen worden georganiseerd. Zoals u al in een vorig Tijd-Schrift kon lezen, werd in Bergen op 20 april j.l. herdacht dat het precies 70 jaar geleden was dat daar een Vlaardings vrachtschip, de voormalige logger VL 103 Voorbode, ontplofte. Daarvan is een (Noorse) film gemaakt, 'Explosjonen - 20 april 1944', die met een Nederlandse ondertiteling exclusief vertoond zal worden voor leden van de Historische Vereniging Vlaardingen en de Vereniging Vrienden van Museum Vlaardingen. Het wordt een bijzondere avond met een indrukwekkende documentaire, waarbij ook de maker van de film uit Noorwegen, en de dochter en kleindochter van de schipper van de VL 103 aanwezig zullen zijn. De aanvang is om 19.30 uur, in De Windwijzer, Schiedamseweg 95. U bent als lid van de HVV daarbij van harte uitgenodigd. Let op! In de Oostwijk is het betaald parkeren. Ten oosten van de Binensingel is parkeren gratis.

De februari-lezing staat in het teken van 'Een rondje Vlaardingen anno 1965' - dus voor veel

van onze leden een herkenbare momentopname uit de zestiger jaren. Henk Brobbel - u ook bekend van enkele eerdere lezingen - zal u meenemen (op deze **dinsdag 17 februari**, in de recreatiezaal van Soenda, aan de Soendalaan 2) aan de hand van vele foto's en dia's naar het Vlaardingen-van-toen. Het wordt ongetwijfeld weer een 'feest van herkenning'. De aanvang is 20.00 uur.

De Algemene Ledenvergadering zal worden gehouden op **dinsdagavond 31 maart** - aanvang 20.00 uur, traditioneel de afgelopen jaren in de aula van het Groen van Prinsterer Lyceum aan de Rotterdamseweg. Na de vergadering zelf, stappen we vanaf plm. 20.30 uur over op 'oude Vlaardingse films', zoals die door Wim Struijk van het Vlaardingse bedrijf Memobeeld - onder andere voor het Stadsarchief Vlaardingen - werden gedigitaliseerd van voornamelijk 8- en 16-mm film, en ook van video-materiaal. Een werkgroepje met daarin o.a. onze Stadsarchivaris zal het reeds beschikbare materiaal vooraf selecteren op fraai vertoonbaar beeld zodat wij er zeker van zijn, dat het een avondje 'smullen geblazen' wordt. En: mocht u zelf ook nog oud film- of video-materiaal over Vlaardingen hebben: breng het mee (of meldt het aan), zodat dat materiaal niet over afzienbare tijd verdwijnt maar kan gaan bijdragen tot een prachtige beeldcollectie over het oude Vlaardingen!

De laatste avond van dit seizoen plannen we op **dinsdagavond 28 april**, waarvoor we de grote zaal van De Marnixflat weer beschikbaar kregen. Op deze avond komt (ovb) de 2e Wereldoorlog aan bod in een aantal facetten, waarbij de bevrijding in 1945 (dus 70 jaar geleden) één van de aspecten vormt. In ons volgende Tijd-Schrift treft u daarover meer informatie.

Ten slotte melden we u dat ook dit jaar - op **zaterdag 27 juni** - weer de jaarlijkse busreis

gepland staat. Wat kosten betreft (en programma) goeddeels geënt op de geslaagde reis van het afgelopen jaar (Culemborg, Buren en Tiel), maar nu een heel andere kant op, nl. Monnickendam, Edam en omgeving. De excursiecommissie gaat de komende periode weer op pad en zal in het maart-nummer van Tijd-Schrift ongetwijfeld weer een interessant programma presenteren. U kunt zich al van een stoel in de bus verzekeren door het overschrijven van een bedrag van € 15,- per persoon op de giro van onze penningmeester (zie colofon voorin dit Tijd-Schrift). Mocht voor 1 juni blijken dat u onverhoopt toch niet meekunt, dan wordt het bedrag aan u geretourneerd, maar wij krijgen - voor het maken van afspraken - al wel een idee van de te verwachten belangstelling en deelname aan deze excusiedag. Dus vandaar: graag aanmelden (door een kort mailtje aan HVV@ouwendijk.nl of telefoontje naar 0655 532 655, en overmaking van genoemd bedrag).

Rest mij nog om u te wijzen op de website van de HVV: www.hvv-vlaardingen.nl waarop we - mocht dat nodig zijn - veranderingen in het programma zullen publiceren. Het is dus verstandig om vlak voor de lezingenavonden nog even de agenda op de website na te zien.

Namens de Activiteiten-werkgroep van de HVV wens ik u weer een plezierig seizoen 2015 toe!

Arie Ouwendijk

De VL 103 Voorbode vaart de haven binnen. Foto uit 'Eene beperking van de visscherij' door Frans Assenberg; collectie Peter Zuydgeest.

Historische Vereniging Vlaardingen

internet: www.hvv-vlaardingen.nl

e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Achteruitkijken en van waarde voor morgen zijn

Met het handschrift van iemand die met een kroontjespen heeft leren schrijven, maak ik aantekeningen om dan deze tekst uit de computer te laten komen. Het stufje is vervangen door 'delete'. Op de lagere school kregen sommigen Frans, althans in de zesde klas. Op de basisschool krijgen kinderen Engels en niet alleen in groep acht. We deden verstoppertje, haasje-over, 'bussietrap' en touwspringen. Playstations en jeugd-obesitas bestonden niet. Aan de deur kwam de huisbaas, de fondsode, de bakker, de groenteboer, de melkboer en de petroleumboer. Als er nu gebeld wordt, is het voor een bol.com-pakje dat door een buurmeisje werd besteld. Aan mensen die in de Westwijk gingen wonen vroegen ze of ze niet beter gelijk in Maassluis konden gaan wonen. Via het tweede huis van neef in Frankrijk gaan we naar de camping in Spanje waar de burens al jaren staan. Ver weg, bij mensen van dichtbij. De tijd verglijdt en daar doen we niks aan. Wel kunnen we enige invloed hebben op hoe mensen in Vlaardingen vandaag en morgen de tijd kunnen beleven. Natuurlijk kijkt de Historische Vereniging Vlaardingen achteruit, maar is zelf geen anachronisme, geen artefact, geen voorwerp uit de prehistorie. HVV is een club van vandaag, die ook voor morgen van waarde wil zijn. Geen per definitie conservatieve club, maar wel een organisatie van mensen die zich door ervaring scherp realiseren dat er gebouwen zijn die in de ogen van velen pas gemist zullen worden als ze verdwenen zijn.

*Wat verschijne, wat verdwijne,
't hangt niet aan een los geval
In 't verleden ligt het heden
in het nu wat worden zal*

Wanneer u mensen kent met belangstelling voor hun Vlaardingse wortels, die zich ook enigszins verantwoordelijk voelen voor het wel en wee van de Vlaardingse gemeenschap van vandaag en morgen -en nog geen lid zijn- vraag ze dan lid te worden van de Historische Vereniging Vlaardingen.

Wijs mensen op de website www.hvv-vlaardingen.nl of op het e-mailadres info@hvv-vlaardingen.nl en vraag ze lid te worden.

